

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Με ορισμό και διαίρεση»

Συγγραφή: ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΜΠΙΛΛΑ

Εφαρμογή: ΣΤΑΘΗΣ ΛΕΟΥΤΣΑΚΟΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Με ορισμό και διαίρεση

Εφαρμογή σεναρίου

Στάθης Λεουτσάκος

Δημιουργία σεναρίου

Πολυξένη Μπίλλα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

1^ο Πρότυπο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Αθηνών – «Γεννάδειο»

Χρονολογία

24-04-2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

«Έκφραση-Έκθεση», Γενικό Λύκειο, Β΄ τεύχος, Ενότητα 3: Παρουσίαση - Κριτική, υποενότητα IV. Οργάνωση του λόγου. Ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας, σ. 226-236.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

2 διδακτικές ώρες

Χώρος

Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Εργαστήριο Πληροφορικής

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Το σενάριο βασίστηκε στη χρήση των ΤΠΕ και ως βασική προϋπόθεση για την υλοποίησή του ήταν η αξιοποίηση του Εργαστηρίου Πληροφορικής του σχολείου. Στην αίθουσα υπολογιστών οι μαθητές συνδέθηκαν με το διαδίκτυο για να μελετήσουν το υλικό που τους υποδείχθηκε και με τη βοήθεια ενός κεντρικού βιντεοπροβολέα παρουσίασαν τη δουλειά τους. Απαραίτητη ήταν, επιπλέον, η εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου, ηλεκτρονικών λεξικών και ανοιχτών λογισμικών εννοιολογικής χαρτογράφησης. Αναγκαίως, τέλος, ήταν ο χωρισμός των μαθητών σε ομάδες, οι οποίοι ανέλαβαν ξεχωριστούς ρόλους προκειμένου να υλοποιήσουν τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας του σεναρίου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Πολυξένη Μπίλλα, Με ορισμό και διαίρεση, Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

Η διδακτική πρόταση ως προς το σκέλος της διερεύνησης του ορισμού επικοινωνεί με το σενάριο της Κ. Τρίμη-Κύρου «Το τηλεπαιχνίδι των ορισμών» (Τρίμη-Κύρου 2013).

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός του σεναρίου ήταν οι ομάδες των μαθητών να διερευνήσουν με επαγωγικό

τρόπο τα δομικά χαρακτηριστικά του ορισμού και της διαίρεσης των εννοιών. Μέσα από την αξιοποίηση «σωμάτων κειμένων» και ηλεκτρονικών λεξικών από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, οι μαθητές οδηγήθηκαν σε συμπεράσματα για τον τρόπο που δομείται ένας ορισμός και μια διαίρεση σε ένα κείμενο. Στη συνέχεια οπτικοποίησαν τα χαρακτηριστικά που εντόπισαν φτιάχνοντας έναν εννοιολογικό χάρτη. Μπόρεσαν, έτσι, να κατανοήσουν αποτελεσματικότερα τη θεωρία του σχολικού βιβλίου, η οποία επισημάνθηκε στους μαθητές κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεών τους.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Οι έννοιες και η κατανόησή τους είναι η βάση της επικοινωνίας. Μαθαίνουμε μέσα από τις έννοιες να κωδικοποιούμε την εμπειρία μας και να αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο. Στο σενάριο αυτό μέσα από τη διαμαθητική συνεργασία επιχειρείται η αποκωδικοποίηση των στοιχείων που περιλαμβάνει ο ορισμός μιας έννοιας καθώς και η διαίρεσή της σε κατηγορίες. Οι μαθητές συζητώντας μεταξύ τους αποδομούν τα κείμενα, εντοπίζουν τους ορισμούς και τις διαιρέσεις των εννοιών και μετέχουν στη διαδικασία της μάθησης (Kalantzis et al: 2). Μαθαίνουν, έτσι, να οικοδομούν σταδιακά τη γνώση μέσα από «τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών μάθησης, τη χορήγηση κατάλληλων μέσων και βοηθημάτων, την ανάπτυξη κινήτρων, τη δημιουργική παροχή νύξεων ή την έμμεση υπόδειξη κατευθύνσεων ή στρατηγικών που θα υποβοηθήσουν το άτομο να φτάσει στη ζητούμενη γνώση» (Κασσωτάκη – Μαριδάκη 2011: 231). Επιπλέον, η εικονική αποτύπωση των χαρακτηριστικών των ορισμών και των διαιρέσεων που εντοπίζουν μέσα από τη χρήση του λογισμικού της εννοιολογικής χαρτογράφησης, συμβάλλει στην ενίσχυση της γνώσης και στην εποικοδομητική μάθηση (Γουλή κ.ά. 2006: 3).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι γνώσεις που αποκτούν οι μαθητές μέσα από το σενάριο αυτό σχετίζονται περισσότερο με τη δόμηση της γνώσης και λιγότερο με τη γνώση αυτή καθαυτή. Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές:

- Αλληλοεπιδρούν, συνεργάζονται και συζητούν τα χαρακτηριστικά του ορισμού και της διαίρεσης μέσα από τη διερεύνηση που επιχειρούν σε «σώματα κειμένων» και ηλεκτρονικά λεξικά.
- Κατανοούν και αποτυπώνουν σχεδιαγραμματικά τα χαρακτηριστικά των ορισμών και των διαιρέσεων καθώς και τις αλληλεξαρτήσεις τους.
- Αντιλαμβάνονται τον κόσμο που τους περιβάλλει μέσα από τη «μεταφορά της γνώσης» που αποκτούν σε όλες τις σχολικές / επιστημονικές έννοιες.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να εντοπίζουν μέσα από αυθεντικά κείμενα τα δομικά στοιχεία του ορισμού και της διαίρεσης εννοιών.
- Να διερευνούν και να επισημαίνουν τα διαφορετικά είδη των ορισμών.
- Να αντιλαμβάνονται τις προϋποθέσεις ενός ακριβούς ορισμού και μιας επιτυχούς διαίρεσης.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να εξοικειωθούν με τη χρήση ανοιχτών ψηφιακών περιβαλλόντων μάθησης, όπως τα ηλεκτρονικά λεξικά, τα «σώματα κειμένων» και οι εννοιολογικοί χάρτες, για την έρευνα, συλλογή και αποτύπωση των δεδομένων (ψηφιακός γραμματισμός).
- Να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ για την

αποδόμηση του ορισμού και της διαίρεσης εννοιών και τον εντοπισμό των δομικών τους στοιχείων (νέοι γραμματισμοί).

- Να επισημάνουν τις διαφορές μεταξύ διάφορων ορισμών ή διαιρέσεων καθώς και το πλέγμα των μεταξύ τους σχέσεων (κριτικός γραμματισμός).

Διδακτικές πρακτικές

Οι μαθητές καλούνται μέσα από την υλοποίηση ενός φύλλου εργασίας, διαφορετικού για τη μέθοδο του ορισμού και της διαίρεσης, να συνεργαστούν, να διατυπώσουν τις υποθέσεις τους και να επιχειρήσουν να τις επιβεβαιώσουν μέσα από τη συλλογή και τη μελέτη των κειμένων. Στη συνέχεια, ανακοινώνουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους στην ολομέλεια της τάξης τους και οδηγούνται επαγωγικά στα θεωρητικά συμπεράσματα και στη μεταγλώσσα (την ορολογία), η οποία καταγράφεται και στο σχολικό τους βιβλίο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ανάγκη να δοθεί νόημα στον κόσμο που μας περιβάλλει ικανοποιείται μέσα από τον προσδιορισμό των εννοιών. Μαθαίνουμε κατανοώντας έννοιες. Ωστόσο, κάποιες φορές η αποστήθιση των εννοιών και των επιμέρους διακρίσεών τους μας απομακρύνει από τον στόχο της κατανόησης. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο να μπορούμε να διακρίνουμε ορισμούς και διαιρέσεις εννοιών σε αυθεντικά κείμενα και να προσδιορίζουμε τα χαρακτηριστικά τους. Και αυτό όχι ξεκινώντας από τη μεταγλώσσα αλλά μέσα από την παρατήρηση. Εντοπίζουμε την έννοια και μελετάμε τι λέγεται γι' αυτήν, σε ποια ευρύτερη έννοια ανήκει, ποιες είναι οι διαφορές της από άλλες έννοιες και με ποια κριτήρια γίνεται η κατηγοριοποίησή της σε επιμέρους είδη.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο, όπως επισημαίνει η συντάκτριά του, σχετίζεται με την τρίτη ενότητα του σχολικού εγχειριδίου «Έκφραση-Έκθεση» της Β΄ Λυκείου και συγκεκριμένα με την υποενότητα «IV. Οργάνωση του λόγου. Ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας», σ. 226-236. Αξιοποιεί ως υλικό διερεύνησης κείμενα από το «Σώμα Κειμένων των Διδακτικών Βιβλίων» που βρίσκεται στην [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#), τα οποία σχετίζονται με ποικίλα γνωστικά αντικείμενα. Η προστιθέμενη αξία του, συνεπώς, αφορά στην κατανόηση των δομικών συστατικών του ορισμού και της διαίρεσης εννοιών που απαντούν ως ειδικοί ή γενικοί όροι σε διαφορετικά γνωστικά πεδία με τα οποία έρχονται σε επαφή οι μαθητές στο σχολείο.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιήθηκαν στο σενάριο ως μέσα πρακτικής γραμματισμού (για διάβασμα, γράψιμο και επικοινωνία). Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές αξιοποίησαν τις δυνατότητες του επεξεργαστή κειμένου, για να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του ορισμού και της διαίρεσης των εννοιών στα αυθεντικά κείμενα που τους δόθηκαν και να παραγάγουν ομαδικά τον δικό τους λόγο. Επίσης, μέσα από τη χρήση του διαδικτύου μπόρεσαν να ερευνήσουν έννοιες αποκτώντας πρόσβαση σε ηλεκτρονικά λεξικά και σώματα αυθεντικών κειμένων. Τέλος, χρησιμοποίησαν ανοιχτού χαρακτήρα λογισμικό δημιουργίας νοητικών χαρτών ως μέσων αναπαράστασης των εννοιών και των μεταξύ τους σχέσεων. Οι εννοιολογικοί χάρτες, όπως επισημαίνει και η συντάκτρια του σεναρίου, συνιστούν:

- γνωστικό εργαλείο για την οικοδόμηση της γνώσης·
- μέσο ανταλλαγής ιδεών (ως συλλογική κατασκευή)·
- εργαλείο αξιολόγησης των μαθητών και της αποτελεσματικότητας της διδακτικής πρότασης (βλ. Χατζηαχιλλέως χ.χ.· Σοφός & Λιάπη 2009).

Κείμενα

«Σώματα Κειμένων: Διδακτικά Βιβλία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου», *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*

Αρχαία Ιστορία Α΄ Γυμνασίου:

- [«Αμφικτιονίες»](#)
- [«Κατηγορίες προβλημάτων»](#)

Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου:

- [«Αναφορικές προτάσεις»](#)

Εκφραση-Έκθεση Β΄ Γενικού Λυκείου:

- [«\(Ν. Κουλουγιώτης – Γ. Μιχαλακόπουλος, Φιλοσοφικές και Κοινωνικές Αρχές της Εκπαιδευσεως\)»](#)
- [«\(Ε. Παπανούτσου, Η κρίση του πολιτισμού μας, Μαλακοί και σκληροί χαρακτήρες, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1979, σ. 231\)»](#)
- [«Οι Αναφορικές προτάσεις»](#)

Γλωσσικές Ασκήσεις Γενικού Λυκείου:

- [«Το πρόβλημα της ψυχαγωγίας»](#)

Φυσική Γ΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας:

- [«Ελεύθερο ανάγνωσμα. “Κατά βάθος τα πάντα είναι ζήτημα φωτός”...»](#)
- [«Οπτικώς ενεργά σώματα. Στροφή του επιπέδου πόλωσης του φωτός»](#)
- [«4.1 Είδη λαμπτήρων»](#)

Βιολογία Γ΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας:

- [«1.3. Μηχανισμοί άμυνας του ανθρώπινου οργανισμού – Βασικές αρχές ανοσίας»](#)

Ανάπτυξη Εφαρμογών σε Προγραμματιστικό περιβάλλον Γ΄ Λυκείου Τεχνολογικής Κατεύθυνσης:

- [«1.5 Κατηγορίες προβλημάτων»](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Πριν ξεκινήσουν οι μαθητές την εργασία τους στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου και μέχρι να ανοίξουν οι υπολογιστές, δόθηκαν οι απαραίτητες διευκρινήσεις. Παρουσιάστηκε ο σκοπός του σεναρίου και διαβάστηκαν οι αρχικές οδηγίες για τα πρακτικά ζητήματα (πού θα απαντήσουν, τι όνομα θα έχει το αρχείο τους και πού θα το στείλουν στο τέλος του σεναρίου). Ζητήθηκε από τους μαθητές να επισκεφτούν την ηλεκτρονική τους αλληλογραφία, όπου τους είχαν αποσταλεί από την προηγούμενη ημέρα τα φύλλα εργασίας των ομάδων. Δεν έγινε νέος χωρισμός των ομάδων και διατηρήθηκε η κατανομή των μαθητών σε προηγούμενο σενάριο, η οποία θεωρήθηκε ότι λειτούργησε αποτελεσματικά. Η κάθε ομάδα είχε ως μέλη περίπου 4 μαθητές, οι οποίοι ανά δύο κατέλαβαν έναν σταθμό εργασίας. Τους εξηγήθηκε ότι είχαν στη διάθεσή τους μόνο δύο διδακτικές ώρες για να υλοποιήσουν τις δραστηριότητες του σεναρίου και έπρεπε να μοιράσουν τις εργασίες για να προλάβουν. Οι μαθητές, διέθεταν, επίσης, λογαριασμό στο ανοιχτό λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης που επιλέχθηκε (<https://bubbl.us/mindmap>).

1^η φάση

Στόχος της φάσης αυτής ήταν η διερεύνηση σε 20 περίπου λεπτά από τις ομάδες των μαθητών των μεθόδων του ορισμού και της διαίρεσης των εννοιών μέσα από πληροφορίες που παρέχονται από την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) («σώματα κειμένων» και ηλεκτρονικά λεξικά). Αξιοποιήθηκαν κείμενα από σχολικά εγχειρίδια. Οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν οι ομάδες που είχαν αναλάβει τη μελέτη των ορισμών αναφέρονταν στην αναζήτηση στα λεξικά της έννοιας του ορισμού (και σχετικών όρων), τα στοιχεία που περιλαμβάνει και τα χαρακτηριστικά της. Με αντίστοιχα ζητήματα ασχολήθηκαν και οι ομάδες που διερεύνησαν τη μέθοδο της διαίρεσης. Στη συνέχεια, μελετούσαν τα κείμενα που τους δόθηκαν με σκοπό να επισημάνουν τα χαρακτηριστικά αυτά και να τα καταγράψουν στο φύλλο εργασίας τους (βλ. [τα φύλλα εργασίας](#)).

Στη φάση αυτή δεν χρησιμοποιήθηκαν καθόλου στοιχεία μεταγλώσσας αλλά οι μαθητές βρήκαν και περίγραψαν απλώς τα στοιχεία που τους ζητούνταν χωρίς να τα ονομάσουν (ορολογία). Αξιοποίησαν για τον σκοπό αυτό το εργαλείο της χρωματικής επισήμανσης του κειμενογράφου και εφάρμοσαν τις γνώσεις που απέκτησαν για το περιεχόμενο των όρων: «ορισμός» και «διαίρεση» από τα ηλεκτρονικά λεξικά.

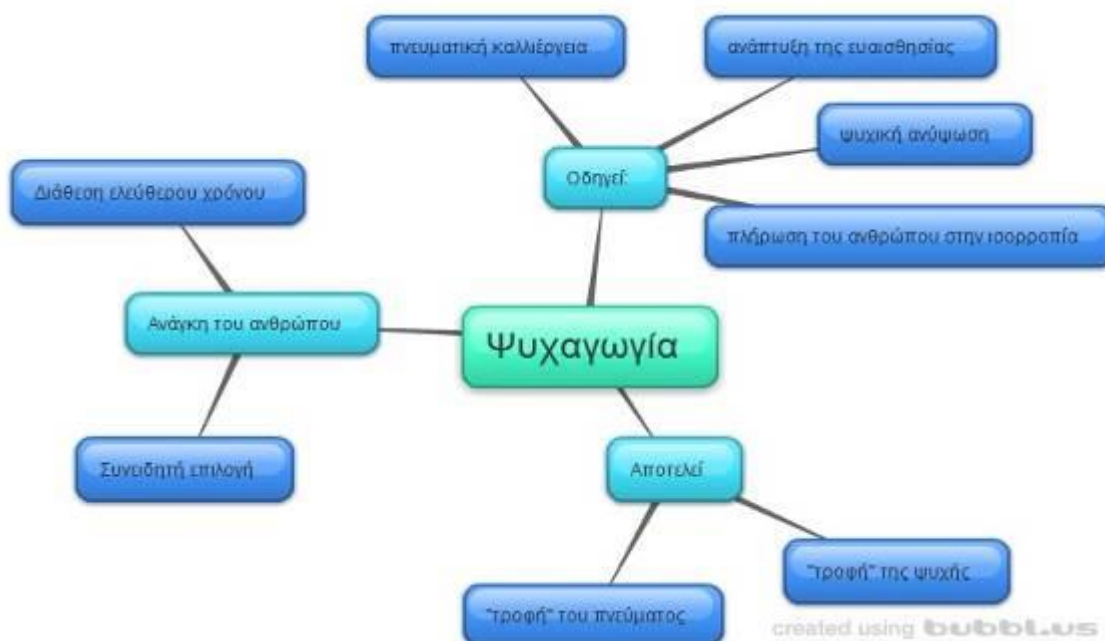
2^η φάση

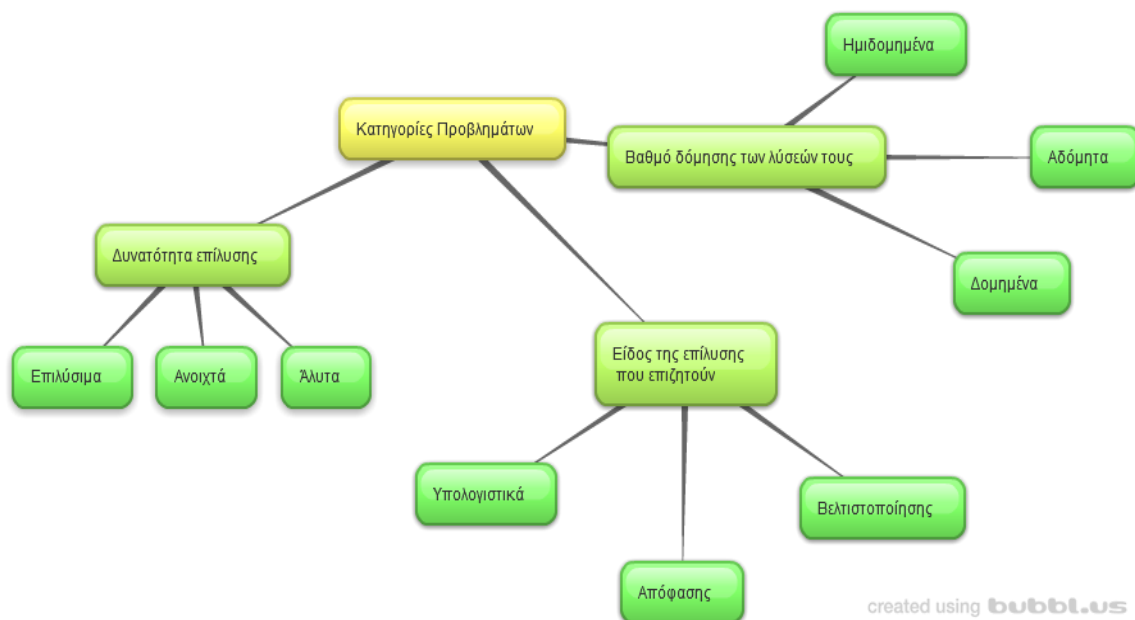
Στη φάση αυτή ένας εκπρόσωπος από την κάθε ομάδα ανακοίνωσε γρήγορα στην ολομέλεια κάποια συμπεράσματα των μελών της ομάδας και ακολούθησε συνοπτική συζήτηση με τους μαθητές για την ορολογία που αξιοποιείται στο σχολικό τους βιβλίο, τόσο για τη μέθοδο του ορισμού (οριστέα έννοια, γένος, ειδοποιός διαφορά) όσο και για τη μέθοδο της διαίρεσης (διαιρετέα έννοια, διαιρετική βάση, είδη της διαίρεσης). Οι μαθητές, οφείλουμε να πούμε, αντιμετώπισαν δυσκολίες στον προσδιορισμό του «γένους» για τον ορισμό και της «διαιρετικής βάσης» για τη διαίρεση. Δεν μπορούσαν εύκολα να αναχθούν από το μερικό στο γενικό ή από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο (βλ. τεκμήρια). Επίσης, αρκετά προβλήματα παρατηρήθηκαν στις διακρίσεις του αναλυτικού και συνθετικού ή γενετικού ορισμού, όπως και στους πρωτοβάθμιους και δευτεροβάθμιους ορισμούς και διαιρέσεις, καθώς και στην τέλεια και συνεχή διαίρεση. Οι δυσκολίες αυτές των μαθητών αντιμετωπίστηκαν κατά κάποιον τρόπο μέσα από τον διάλογο που έγινε στην ολομέλεια της τάξης τους, κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης. Αντιθέτως, δεν δυσκολεύτηκαν καθόλου να διακρίνουν την έκταση των ορισμών και των διαιρέσεων (σύντομη – εκτενής). Τέλος, όλες οι ομάδες παρατήρησαν τη λειτουργία των υπερσυνδέσμων, οι οποίοι οδηγούν σε νέους ορισμούς ή υποδιαιρέσεις και αυξάνουν την πληροφορικότητα (informativity) του ηλεκτρονικού κειμένου.

3^η φάση

Στη φάση αυτή οι μαθητές κλήθηκαν, σε 20 λεπτά περίπου, να γράψουν μελετώντας αντίστοιχα κείμενα έναν ορισμό ή μια διαίρεση, με βάση το φύλλο εργασίας που επεξεργάζονται (βλ. τεκμήρια). Οι μαθητές από την κάθε ομάδα μπόρεσαν να συνεργαστούν αποτελεσματικά, καθώς η μια υποομάδα επεξεργάστηκε τον ορισμό ή την διαίρεση και η άλλη ανέλαβε την οπτικοποίησή του/της. Οι μαθητές και σε αυτή τη φάση απέφυγαν τη χρήση της μεταγλώσσας, η οποία τους δυσκόλεψε. Ο σχεδιασμός των εννοιολογικών χαρτών ενθουσίασε τους μαθητές και τον θεώρησαν ως το πιο δημιουργικό μέρος του σεναρίου. Δυστυχώς, δεν υπήρχε χρόνος οι μαθητές να δείξουν στους συμμαθητές τους στην ολομέλεια τους εννοιολογικούς χάρτες που έφτιαζαν (4^η φάση, βλ. τεκμήρια), καθώς η συζήτηση που έγινε στην τάξη για τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι μαθητές στην εργασία τους, η οποία θεωρήθηκε απαραίτητη, εξάντλησε τα χρονικά περιθώρια του σεναρίου.

Εικόνα 1. Παράδειγμα εννοιολογικού χάρτη μαθητών για τη μέθοδο του ορισμού.

Εικόνα 2. Παράδειγμα εννοιολογικού χάρτη μαθητών για τη μέθοδο της διαίρεσης.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ομάδες 1,2,3

ΟΔΗΓΙΕΣ

- Να αποθηκεύσετε το έγγραφο αυτό με τον αριθμό της ομάδας σας (π.χ. ομάδα 1).
- Οι απαντήσεις σας να γραφτούν στο παρόν φύλλο εργασίας.
- Μην ξεχάσετε να αποστείλετε το έγγραφο με τις απαντήσεις της ομάδας σας στο email του καθηγητή σας.

Μέλη της ομάδας:.....

1η Φάση

Θα μελετήσετε σύντομα κείμενα, που περιλαμβάνονται σε σχολικά εγχειρίδια, με στόχο να εντοπίσετε ορισμούς εννοιών και να επισημάνετε τα συστατικά τους μέρη. Στη συνέχεια, και αφού συγκρίνετε τους ορισμούς μεταξύ τους, θα επιχειρήσετε να οδηγηθείτε σε μια τυπολογία των ορισμών. Έχετε στη διάθεσή σας 20'. Ύστερα από την ολοκλήρωση της εργασίας, τα αποτελέσματα της διερεύνησής σας θα συζητηθούν στην ολομέλεια.

1^η δραστηριότητα

Επισκεφθείτε την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) και αναζητήστε στα λεξικά τη σημασία της λέξης «ορισμός». Τι περιλαμβάνει ένας ορισμός;

2^η δραστηριότητα

Ακολουθήστε τώρα τους υπερδεσμούς που σας οδηγούν σε κείμενα των σχολικών εγχειριδίων, τα οποία περιλαμβάνονται στα «Σώματα κειμένων» της Πύλης. Προσπαθήστε σε αυτά να εντοπίσετε τα χωρία στα οποία θεωρείτε ότι εμπεριέχεται ορισμός και να διακρίνετε σε αυτόν τα συστατικά που επισημάνετε παραπάνω. Μπορείτε να μεταφέρετε με αντιγραφή - επικόλληση τα χωρία στο Φύλλο Εργασίας και με το εργαλείο της χρωματικής επισήμανσης του κειμενογράφου να επισημάνετε τα συστατικά του κάθε ορισμού.

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,1526&h

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,372&h=7947

1

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,371&h=67805&l

3^η δραστηριότητα

Στα χαρακτηριστικά της έννοιας περιλαμβάνεται και ένας όρος προσδιοριστικός αυτού που αποσαφηνίζεται. Υπογραμμίστε τον. Ποια σχέση έχει ο όρος αυτός με εκείνον στον οποίο αφορά ο εκάστοτε ορισμός;

.....

4^η δραστηριότητα

Μπορείτε τώρα να προχωρήσετε σε σύγκριση ορισμών με κριτήρια την έκταση και τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν την έννοια που ερμηνεύουν.

Διαβάστε πρώτα τη [διάκριση των ορισμών](#) από την *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*.

Αναζητήστε τον ορισμό της «*κοινωνικοποίησης*», όπως δίνεται:

- α) στο [«Λεξικό Τριανταφυλλίδη»](#) στην *Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα*, σύμφωνα με την Ψυχολογία.
- β) σε κειμενικό απόσπασμα που περιλαμβάνεται στο σχολικό βιβλίο [«Έκφραση-Έκθεση»](#), β' τεύχος και παρατίθεται στα «Σώματα κειμένων» της *Πύλης*.

Καταγράψτε τις παρατηρήσεις σας σε σχέση με τα παραπάνω κριτήρια:

.....

5^η δραστηριότητα

Ανατρέξτε στο ηλεκτρονικό [«Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων»](#) που είναι αναρτημένο στην *Πύλη*. Αφού κάνετε αναζήτηση της λέξης «*παραγωγή*», να δείτε ολόκληρο τον ορισμό μέσω της επιλογής «εμφάνιση λήμματος». Ποια διαφορά παρουσιάζει σε σχέση με τα άλλα κείμενα που μελετήσατε;

.....

2η Φάση

Θα παρουσιάσετε τα αποτελέσματα της διερεύνησής σας στην ολομέλεια, με στόχο την άμεση ανατροφοδότηση της δουλειάς σας από τους συμμαθητές σας αλλά και τον εκπαιδευτικό.

3η Φάση

Αφού μελετήσετε το κείμενο «[Το πρόβλημα της ψυχαγωγίας](#)», να δώσετε έναν ορισμό της έννοιας «Ψυχαγωγία».

.....

.....

.....

.....

Στη συνέχεια και αφού προσδιορίσετε τα δομικά συστατικά του ορισμού σας, σύμφωνα με όσα συζητήσαμε στην ολομέλεια, να οπτικοποιήσετε τον ορισμό σας, δημιουργώντας τον νοητικό του χάρτη με λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης (<https://bubbl.us/mindmap>). Μπορείτε να μεταφέρετε τον χάρτη σε μια διαφάνεια παρουσίασης ή να τον προβάλλετε ως εικόνα, ώστε να τον παρουσιάσετε στην ολομέλεια. Έχετε στη διάθεσή σας 20'.

4η Φάση

Θα παρουσιάσετε τον νοητικό χάρτη που δημιουργήσατε στην ολομέλεια, με στόχο την άμεση ανατροφοδότηση της δουλειάς σας από τους συμμαθητές σας αλλά και τον εκπαιδευτικό.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΔΙΑΙΡΕΣΗ

Ομάδες 4,5,6

ΟΔΗΓΙΕΣ

- Να αποθηκεύσετε το έγγραφο αυτό με τον αριθμό της ομάδας σας (π.χ. ομάδα 1).
- Οι απαντήσεις σας να γραφτούν στο παρόν φύλλο εργασίας.
- Μην ξεχάσετε να αποστείλετε το έγγραφο με τις απαντήσεις της ομάδας σας στο email του καθηγητή σας.

Μέλη της ομάδας:.....

1η Φάση

Θα μελετήσετε σύντομα κείμενα, που περιλαμβάνονται σε σχολικά εγχειρίδια, με στόχο να διερευνήσετε την έννοια της διαίρεσης όρων. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσετε να προσδιορίσετε τις προϋποθέσεις μιας σωστής διαίρεσης. Έχετε στη διάθεσή σας 20'. Ύστερα από την ολοκλήρωση της εργασίας, τα αποτελέσματα της διερεύνησής σας θα συζητηθούν στην ολομέλεια.

1^η δραστηριότητα

Επισκεφθείτε την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) και αναζητήστε στα λεξικά την κοινή σημασία της λέξης «*διαίρεση*». Με βάση τα σύντομα παραδείγματα που δίνονται, τι περιλαμβάνει μια διαίρεση;

.....

2^η δραστηριότητα

Ακολουθήστε τώρα τους υπερδεσμούς που σας οδηγούν σε κείμενα των σχολικών εγχειριδίων τα οποία περιλαμβάνονται στα «Σώματα κειμένων» της Πόλης. Προσπαθήστε σε αυτά να εντοπίσετε τα χωρία στα οποία θεωρείτε ότι εμπεριέχεται διαίρεση και να διακρίνετε σε αυτήν τα συστατικά που επισημάνετε παραπάνω. Μπορείτε να μεταφέρετε με αντιγραφή - επικόλληση τα χωρία στο Φύλλο Εργασίας και με το εργαλείο της χρωματικής επισήμανσης του κειμενογράφου να επισημάνετε τα συστατικά της κάθε διαίρεσης.

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,473&h=111166&l

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,5997&h=75487&l

[http://www.greek-language/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,5381&h=39540&l](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/pi/content.html?t=3,5381&h=39540&l)

.....
.....
.....

3^η δραστηριότητα

Κάθε διαίρεση έννοιας σε είδη γίνεται με βάση κάποιο *κριτήριο*. Ποιο είναι αυτό στα παραπάνω παραδείγματα;

.....

4^η δραστηριότητα

Μπορείτε τώρα να προχωρήσετε σε σύγκριση διαιρέσεων με κριτήρια την έκταση και το περιεχόμενό τους, βάσει των παρακάτω παραδειγμάτων που αφορούν τη διαίρεση των αναφορικών προτάσεων:

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C107/358/2414,9254/>

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSB105/438/2913,11441/>

Καταγράψτε τις παρατηρήσεις σας σε σχέση με τα παραπάνω κριτήρια:

.....

5^η δραστηριότητα

Ανατρέξτε στο ηλεκτρονικό «[Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων](#)» που είναι αναρτημένο στην *Πύλη*. Αφού κάνετε αναζήτηση της λέξης «*διάλεκτος*», να δείτε ολόκληρο το κείμενο «γεωγραφική ποικιλία/διάλεκτος». Ποια διαφορά παρουσιάζει σε σχέση με τα άλλα κείμενα που μελετήσατε;

.....

2η Φάση

Θα παρουσιάσετε τα αποτελέσματα της διερεύνησής σας στην ολομέλεια, με στόχο την άμεση ανατροφοδότηση της δουλειάς σας από τους συμμαθητές σας αλλά και τον εκπαιδευτικό.

3η Φάση

Αφού μελετήσετε το κείμενο «[Κατηγορίες προβλημάτων](#)», να προσδιορίσετε καταρχάς τις διαιρέσεις που επιχειρούνται, καθώς και τα δομικά συστατικά τους, σύμφωνα με όσα συζητήσαμε στην ολομέλεια. Στη συνέχεια, να τις οπτικοποιήσετε, δημιουργώντας τον νοητικό τους χάρτη με λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης (<https://bubbl.us/mindmap>). Μπορείτε να μεταφέρετε τον χάρτη σε μια διαφάνεια παρουσίασης ή να τον αποθηκεύσετε ως εικόνα, ώστε να τον παρουσιάσετε στην ολομέλεια. Έχετε στη διάθεσή σας 20'.

4η Φάση

Θα παρουσιάσετε τον νοητικό χάρτη που δημιουργήσατε στην ολομέλεια, με στόχο την άμεση ανατροφοδότηση της δουλειάς σας από τους συμμαθητές σας αλλά και τον εκπαιδευτικό.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο αυτό, πέρα από τις άλλες εκδοχές που προτείνει η συντάκτρια του σεναρίου, θα μπορούσε να διευρυνθεί μέσα από τη συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων στο πλαίσιο της εφαρμογής διαθεματικών δράσεων. Οι εκπαιδευτικοί θα δίδασκαν στους μαθητές μέσα από ποικίλα επιστημονικά κείμενα της ειδικότητάς τους ορισμούς και διαιρέσεις επιστημονικών εννοιών. Οι μαθητές, με τον τρόπο αυτό, θα έβλεπαν ότι η γλώσσα δεν διδάσκεται μέσα από ένα μάθημα, αλλά διατρέχει τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος (teaching language across the curriculum).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Οι μαθητές αξιοποίησαν δημιουργικά το δίωρο που διατέθηκε για την εφαρμογή του σεναρίου, διερευνώντας το θέμα του ορισμού και της διαίρεσης. Συνεργάστηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό μεταξύ τους και επέλεξαν από μόνοι τους να εργαστούν σε δύο υπολογιστές προκειμένου να μοιράσουν τις δραστηριότητες που τους ανατέθηκαν για να ανταποκριθούν στο χρόνο τους. Κάποιοι εκπρόσωποι από τις ομάδες ενημέρωναν την ολομέλεια της τάξης για τα αποτελέσματα της έρευνάς και στη συνέχεια συζητήθηκαν αναλυτικά τα χαρακτηριστικά του ορισμού και της διαίρεσης εννοιών. Οι μαθητές δυσκολεύτηκαν να κατανοήσουν την ευρύτερη προσδιοριστική έννοια στην οποία ανήκει ένας ορισμός και αρκετά προβλήματα παρατηρήθηκαν στην κατανόηση των διακρίσεων του αναλυτικού και συνθετικού ή γενετικού ορισμού, όπως και στους πρωτοβάθμιους και δευτεροβάθμιους ορισμούς και διαιρέσεις, καθώς και στην τέλεια και συνεχή διαίρεση. Τέλος, οι εννοιολογικοί χάρτες που οι μαθητές δημιούργησαν, σε γενικές γραμμές, ήταν καλά δομημένοι, έδειχναν ότι είχαν κατανοήσει τα χαρακτηριστικά του ορισμού και της διαίρεσης, αν και δυσκολεύονταν στην κατανόηση της σχετικής μεταγλώσσας, η οποία και αποφεύχθηκε στον σχεδιασμό των χαρτών.

Ίσως να απαιτούνταν περαιτέρω διδακτικός χρόνος για την παρουσίαση και τον κριτικό έλεγχο των εννοιολογικών χαρτών από τους μαθητές. Πάντως, θεωρούμε αναγκαίο, ως προέκταση του σεναρίου, να δοθούν στους μαθητές πρόσθετες ασκήσεις με σκοπό την εμπέδωση της θεωρίας του σχολικού βιβλίου, ιδιαίτερα για τα σημεία εκείνα που τους δυσκόλεψαν κατά τη διάρκεια του σεναρίου.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γουλή, Ε., Γόγουλου, Α. & Μ. Γρηγοριάδου. 2006. «Ο Εννοιολογικός Χάρτης στην Εκπαιδευτική Διαδικασία του μαθήματος της Πληροφορικής: Μια Πιλοτική Διερεύνηση», *Θέματα στην Εκπαίδευση. Ειδικό Αφιέρωμα: Σύγχρονη έρευνα στη Διδακτική της Πληροφορικής*, τόμ. 7, τεύχ. 3. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 351-377. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <http://hermes.di.uoa.gr/gouli/gouli/ggg-themata.pdf> [23.08.2014]
- Kalantzis, M., Core, B. & E. Arvanitis. 2011. «Ο Εκπαιδευτικός ως Σχεδιαστής: Η Παιδαγωγική στην Εποχή των Νέων Ψηφιακών Μέσων», *Πρακτικά ΙΓ΄ Διεθνούς Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας: Αναλυτικά Προγράμματα και Σχολικά Εγχειρίδια: Ελληνική Πραγματικότητα και Διεθνής Εμπειρία*, Γιάννενα, 20-22 Νοεμβρίου 2009, σ. 27-58. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://neamathisi.com/_uploads/LBDpaidagogikETAIREIA8march.pdf [23.08.2014]
- Κασσωτάκη – Μαριδάκη, Αι. 2011. *Παιδαγωγική ψυχολογία*. Αθήνα: Διάδραση.
- Σοφός, Α. & Β. Λιάπη. 2009. «Η εννοιολογική χαρτογράφηση σε Ηλεκτρονικά Περιβάλλοντα: Μια Εναλλακτική Στρατηγική Μάθησης», *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, τεύχ. 4, σ. 59-76. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://www.rhodes.aegean.gr/ptde/revmata/issue4/sofos_liapi.pdf [23.08.2014]
- Τρίμη-Κύρου, Κ. 2013. *Το τηλεπαιχνίδι των ορισμών*. Διδακτικό σενάριο για τη Νεοελληνική Γλώσσα (Β΄ & Γ΄ Γυμνασίου) στο πλαίσιο της Πράξης

«Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Χατζηαχιλλέως, Σ. χ.χ. *Χαρτογράφηση εννοιών και εννοιολογικοί χάρτες*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: http://www.ncu.org.cy/induction/files/booklet_chapter5Stella.pdf [23.08.2014]